

รอบรู้เรื่องโรคผิวหนัง

โรคงูสวัด Herpes zoster

โดย...น.ท.ปญยวีร์ อ่องศรี แผนกโรคผิวหนัง กองอายุรเวชกรรม
รพ.สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระ.

โรคงูสวัด (herpes zoster) เป็นโรคที่เกิดการติดเชื้อไวรัสวาริเซลลา (Varicella zoster virus : VZV) ซึ่งเป็นไวรัสก่อโรคชนิดเดียวกับโรคอีสุกอีใส (chicken pox) โดยงูสวัดจะพบในผู้ป่วยที่มีประวัติเคยเป็นอีสุกอีใสมาก่อน งูสวัดจะแสดงอาการเมื่อร่างกายมีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือภูมิคุ้มกันต่ำผิดปกติ เช่น ในผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง ผู้ป่วยที่ได้รับยากดภูมิคุ้มกัน ผู้ป่วยมะเร็งที่รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด ผู้ป่วยโรคเบาหวาน โรคตับ โรคไตเรื้อรัง หรือในผู้ที่มีความเครียดสูง พักผ่อนไม่เพียงพอ งูสวัดเป็นโรคที่พบได้บ่อยในเวชปฏิบัติ พบได้ทุกเพศทุกวัย การพักผ่อนให้เพียงพอ การออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ร่วมกับการฉีดวัคซีนป้องกัน จะช่วยลดโอกาสการเกิดโรคงูสวัดได้

สาเหตุการเกิดโรคงูสวัด

โรคงูสวัดเกิดการติดเชื้อไวรัสวาริเซลลา (Varicella zoster virus : VZV) โรคสามารถติดต่อได้โดยการสัมผัสกับตุ่มน้ำโดยตรงหรือผ่านทางหายใจ เมื่อร่างกายได้รับเชื้อครั้งแรก จะเกิดเป็นโรคอีสุกอีใสก่อน คือมีตุ่มน้ำใสขึ้นทั่วตัว อาจพบร่วมกับไข้ ปวดเมื่อยตามตัวได้ เมื่อโรคอีสุกอีใสสงบลง เชื้อไวรัสวาริเซลลาจะไม่ถูกจำกัดไปจนหมด แต่จะไปซ่อนตัวอยู่ที่ปมประสาทซีกใดซีกหนึ่งของร่างกาย โดยไม่แสดงอาการ จนกว่าจะมีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง ทำให้เชื้อไวรัสแบ่งตัวเพิ่มปริมาณและเดินทางออกจากปมประสาทมาแสดงอาการทางผิวหนังที่เป็น dermatome เดียวกันกับที่เชื้อไวรัสไปซ่อนตัวอยู่ตั้งแต่แรก

การวินิจฉัยโรคงูสวัด

การวินิจฉัยอาศัยลักษณะอาการและอาการแสดงของโรคเป็นหลัก โดยผู้ป่วยมักจะมีอาการคันยิบๆ ปวดแสบปวดร้อน หรือรู้สึกแปลบๆ ที่ผิวหนัง ๑ - ๓ วันก่อนที่จะเริ่มมีผื่นตุ่มแดง ขึ้นตามแนวบริเวณที่ปวด ต่อมาผื่นตุ่มแดงจะเพิ่มปริมาณมากขึ้นและมีลักษณะกลายเป็นตุ่มน้ำรวมกันเป็นกลุ่ม (groups of erythematous papules, vesicles) กระจายบนผิวหนังซีกใดซีกหนึ่งของร่างกาย ตามแนว dermatome ที่เลี้ยงโดยปมประสาทที่มีเชื้อวาริเซลลาซ่อนอยู่ ผื่นจะดำเนินอยู่ประมาณ ๗ - ๑๐ วัน ก่อนที่จะเริ่มแตกออกเป็นแผล ตกสะเก็ด และหลุดลอกออกไป ทั้งนี้ผู้ป่วยอาจมีอาการร่วมอื่นๆ นอกจากอาการทางผิวหนังด้วย เช่น ไข้ อ่อนเพลีย ปวดเมื่อยตามตัว ปวดศีรษะ

การตรวจเพิ่มเติมทางห้องปฏิบัติการเพื่อยืนยันโรคงูสวัด สามารถทำได้ด้วยการตรวจหาหลักฐานของการติดเชื้อ เช่น การตรวจ Tzanck's (wright) smear เพื่อหาลักษณะ multinucleated giant cell ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงของเซลล์ผิวหนังเมื่อมีการติดเชื้อในกลุ่มนี้ หรือการตรวจสารพันธุกรรมของเชื้อโดยตรง (PCR for VZV DNA)

การพยากรณ์โรคงูสวัด

โรคงูสวัดเป็นโรคติดเชื้อ และสามารถแพร่กระจายให้กับผู้ที่ยังไม่เคยสัมผัสเชื้อ (ยังไม่เคยเป็นอีสุกอีใส โดยเฉพาะในเด็ก) หรือผู้ที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่องได้ โดยปกติหากไม่ได้รับการรักษาโรคงูสวัดก็สามารถหายเองได้ แต่ในผู้ป่วยที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องรุนแรง เชื้อวาริเซลลาอาจแพร่กระจายไปตามผิวหนังทั่วร่างกาย รวมถึงอวัยวะภายในร่วมด้วยได้ (disseminated herpes zoster infection) ภาวะนี้ถือเป็นภาวะรุนแรง จำเป็นต้องให้ยาฆ่าเชื้อไวรัสทางเส้นเลือดดำ นอนโรงพยาบาล และอยู่ห้องแยกแรงดันอาการลบ เนื่องจากในภาวะนี้การแพร่กระจายของเชื้อจะฟุ้งไปในอากาศ (airborne transmission) เหมือนกับการติดเชื้ออีสุกอีใส โรคงูสวัดในบาง dermatome อาจทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงได้ เช่น trigeminal nerve (Cranial nerve V) โดยเฉพาะ ophthalmic branch ที่อาจเกิดภาวะ กระจกตาหรือจอประสาทตาอักเสบ (zoster ophthalmicus) ร่วมด้วย ซึ่งถือเป็นภาวะฉุกเฉินต้องให้จักษุแพทย์ร่วมประเมิน และหาก facial nerve (Cranial nerve VII) ได้รับผลกระทบร่วมด้วย อาจทำให้เกิดภาวะอ่อนแรง อัมพาตใบหน้าครึ่งซีก (Ramsay Hunt syndrome) ภาวะแทรกซ้อนที่พบได้บ่อย

อีกชนิดคือ Postherpetic neuralgia ผู้ป่วยสูงอายุ โดยเฉพาะที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป อาจมีอาการปวดแสบปวดร้อนตามแนวเส้นประสาท แม้ว่าผื่นของโรคงูสวัดจะหายแล้ว ซึ่งบางครั้งอาการปวดอาจคงอยู่หลายเดือน หรือหลายปี ส่งผลอย่างมากต่อคุณภาพชีวิต

การรักษาโรคงูสวัด

โรคงูสวัดโดยปกติสามารถหายเองได้ การรักษาจะมุ่งเน้นในการบรรเทาอาการ ช่วยให้โรคสงบและหายเร็วขึ้น และป้องกันภาวะแทรกซ้อน

๑. ยาด้านไวรัส เช่น acyclovir, valacyclovir, famciclovir ในรูปแบบรับประทาน ช่วยลดการอักเสบ ลดอาการปวด และช่วยให้ผื่นหายเร็วขึ้น และป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนต่างๆ โดยเฉพาะ อาการปวดปลายประสาท Postherpetic neuralgia จากการศึกษาพบว่า การเริ่มการรักษาด้วยยาด้านไวรัสตั้งแต่เริ่มมีอาการภายใน ๓ วันแรก จะได้ประสิทธิผลการรักษาสูงที่สุด

๒. รักษาภาวะแทรกซ้อน เช่น หากมีการแพร่กระจายของเชื้องูสวัดทั่วตัว จำเป็นต้องนอนโรงพยาบาลให้ยาฆ่าเชื้อไวรัสทางเส้นเลือดดำ หากมีภาวะกระจกตาอักเสบหรือจอประสาทตาอักเสบ ให้ปรึกษาจักษุแพทย์ร่วมประเมิน

๓. การรักษาตามอาการ เช่น ให้ยา paracetamol เพื่อลดไข้ ลดอาการปวด ให้ยาลดการปวดจากปลายประสาทอักเสบ เช่น amitriptyline หรือ gabapentin

๔. การดูแลแผล ไม่ให้เกิดการติดเชื้อซ้ำซ้อน หลีกเลี่ยงการแกะเกา ให้ใช้น้ำเกลือล้างแผล และพิจารณาทายาครีมฆ่าเชื้อ เช่น silver sulfadiazine หรือ antibiotic ointment หากมีแผลเปิด ให้ทำแผลแล้วปิดแผลด้วยผ้า gauze หลีกเลี่ยงการใช้สมุนไพร พอก ประคบ หรือพ่นที่แผล เนื่องจากจะทำให้ติดเชื้อแบคทีเรียซ้ำซ้อนได้

การฉีดวัคซีนป้องกันโรคงูสวัด

การฉีดวัคซีนงูสวัด สามารถลดโอกาสการเกิดโรคงูสวัด ลดความรุนแรงของโรค และลดการเกิดภาวะแทรกซ้อน โดยเฉพาะอาการปวดปลายประสาทหลังงูสวัด สามารถฉีดได้ทั้งในคนที่ยังไม่เคยติดเชื้อ หรือเคยติดเชื้องูสวัดมาก่อนแล้ว โดยมีข้อบ่งชี้ดังนี้

วัคซีนอีสุกอีใส (Chicken pox vaccine)

สำหรับคนไม่เคยติดเชื้อหรือเป็นอีสุกอีใสมาก่อน วัคซีนอีสุกอีใสเป็นวัคซีนเชื้อเป็น ห้ามใช้ในผู้หญิงตั้งครรภ์ และระมัดระวังในผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- เด็กอายุน้อยกว่า ๑๓ ปี : ฉีดวัคซีน ๒ ครั้ง ครั้งแรกตอนอายุ ๑๒ - ๑๘ เดือน ครั้งที่ ๒ ตอนอายุ ๔ - ๖ ปี หรือห่างจากเข็มแรกอย่างน้อย ๓ เดือน

- เด็กอายุมากกว่า ๑๓ ปี หรือ ผู้ใหญ่ : ฉีดวัคซีน ๒ ครั้ง ห่างจากเข็มแรกอย่างน้อย ๑ เดือน

วัคซีนงูสวัด (Zoster vaccine)

วัคซีน Shingrix (recombinant, glycoprotein subunit vaccine) เป็นวัคซีนที่ทำจากชิ้นส่วนของไวรัส VZV มีประสิทธิภาพสูงกว่า ผลข้างเคียงน้อยกว่า วัคซีนเชื้อเป็น (Zostavax) และสามารถให้ในผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องได้ โดยฉีด ๒ เข็ม ห่างกันอย่างน้อย ๒ - ๖ เดือน

ข้อบ่งชี้ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป หรือ ผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่มีอายุมากกว่า ๑๘ ปี

ภาพลักษณะรอยโรคของงูสวัด ผื่นตุ่มแดง ตุ่มน้ำรวมกันเป็นกลุ่ม (groups of erythematous papules, vesicles) กระจายบนผิวหนังซีกใดซีกหนึ่งของร่างกาย ตามแนว dermatome